

SUMMER SCHOOL

HISTORY OF THE BOOK

Maandag 21 augustus t/m vrijdag 1 september 2017

Programma

De Leerstoelgroep Boekwetenschap en Handschriftenkunde en de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam organiseren deze zomer voor de achtste keer een summerschool over de geschiedenis van het boek.

De summerschool biedt een 'à la carte'-programma. Deelnemers kunnen één onderdeel kiezen, maar ook een programma van twee volle weken, en alles daartussenin. Het aanbod is interessant voor iedereen die belangstelling heeft voor boekgeschiedenis: onderzoekers, studenten, bibliotheek- en museummedewerkers en alle andere liefhebbers van boeken en manuscripten, bibliotheken en antiquariaten, druktechnieken en typografie.

Naast eerder succesvol gebleken cursussen en workshops bevat het programma ook nieuwe onderdelen. De cursus *Het herkennen van druktechnieken* van Johan de Zoete lijkt een klassieker te worden. Verder zijn er nieuwe workshops gastronomie van oude bekenden, zoals Marleen Willebrands en Mariëlla Beukers. Bram Vannieuwenhuyze en Reinder Storm doen dit jaar voor het eerst mee met cartografische onderwerpen en August den Hollander behandelt kaarten in bijbels. Simon Groot en Floortje Bakkeren putten hun inspiratie uit muziek- en theatercollecties.

Tijdens de summerschool vindt weer een tweedaagse edit-a-thon plaats over Wikipedia en het boek. Aan de hand van het thema *Europese drukkers 1500–1900* maken de deelnemers kennis met alle aspecten van het aanmaken, editeren en illustreren van een Wikipedia-lemma.

Eén cursus wordt in het Engels gegeven. Alle andere cursussen en workshops zijn in het Nederlands. Deelnemers kunnen voor, tijdens en na de cursussen en workshops terecht bij een infobalie en een speciaal voor hen ingerichte coffeecorner.

Voor deze editie van de summerschool kan de organisatie ook weer rekenen op de welwillende medewerking van het Wim Crowel Instituut en financiële ondersteuning van het Amsterdams Universiteitsfonds.

Inhoud

Contact	1
Programmaoverzicht	2
Prijzen en inschrijving	3
Cursussen	3
Workshops	5
Edit-a-thon: <i>Wikipedia en het boek</i>	9
Frederik Mullerlezing	10
Personalia	10

Contact

Bijzondere Collecties van de UvA
Oude Turfmarkt 129 (t.o. Rokin)
1012 GC Amsterdam

020-5257300
summerschool-bc@uva.nl

www.bijzonderecollecties.uva.nl

Programmaoverzicht

	ochtend	middag	17.00 uur
ma 21	European Bookbinding Middeleeuwse boek	European Bookbinding Waarde boek en prent	
di 22	European Bookbinding Wikipedia Middeleeuwse boek	European Bookbinding Wikipedia Muziekdruk in Amsterdam	
wo 23	European Bookbinding Wikipedia Middeleeuwse boek	European Bookbinding Wikipedia Souvenirs de l'amitié	
do 24	European Bookbinding Middeleeuwse boek	European Bookbinding Hanepoten en sierkrullen	
vr 25	European Bookbinding Middeleeuwse boek	European Bookbinding Toerisme in Amsterdam	
ma 28	Herkennen druktechnieken Schoonheid gedrukte boek	Herkennen druktechnieken Hooggeëerd publiek ...	
di 29	Herkennen druktechnieken Schoonheid gedrukte boek	Herkennen druktechnieken Kaarten in bijbels Maria Sibylla Merian	
wo 30	Herkennen druktechnieken Schoonheid gedrukte boek	Herkennen druktechnieken Kunstzinnig ... betrouwbaar? Historische zoete wijnen	
do 31	Schoonheid gedrukte boek	Modernism: in print Handgeschreven kookboeken	
vr 1	Schoonheid gedrukte boek	Drukpersdemonstratie	Frederik Mullerlezing

	Werkgroepenruimte, Oude Turfmarkt 129
	Regentenkamer, Oude Turfmarkt 129
	Nina van Leerzaal, Oude Turfmarkt 129
	Artis Bibliotheek, Plantage Middenlaan 45
	Drukpersruimte, Turfdragsterpad 15-17
	Singelkerk (Doopsgezinde Gemeente), Singel 452

Prijzen en inschrijving

Cursussen:

- *Archeologie van het middeleeuwse handgeschreven boek* € 250
- *European Bookbinding, 1450–1820* € 350
- *De wonderbaarlijke schoonheid van het gedrukte boek* € 250
- *Het herkennen van druktechnieken* € 300

Workshops:

- elke workshop € 50
- edit-a-thon *Wikipedia en het boek* € 100

Frederik Mullerlezing:

- gratis

Schrijf u online in via: <https://www.aanmelder.nl/summerschool-history-of-the-book>.

Studenten van de UvA krijgen 50% korting op alle cursussen en workshops en melden zich aan via <https://www.aanmelder.nl/summerschool-history-of-the-book>.

Voor studenten Boekwetenschap en Handschriftenkunde van de UvA zijn de cursussen *Archeologie van het middeleeuwse handgeschreven boek* en *De wonderbaarlijke schoonheid van het gedrukte boek* gratis. Studenten Boekwetenschap en Handschriftenkunde van de UvA melden zich aan via summerschool-bc@uva.nl.

Medewerkers van de Bibliotheek UvA/HvA melden zich aan via summerschool-bc@uva.nl.

Cursussen

Vier intensieve cursussen voor professionals en liefhebbers. De cursussen hebben verschillende lengtes, maar vinden plaats op opeenvolgende dagen. Eén cursus wordt in het Engels gegeven.

Archeologie van het middeleeuwse met de hand geschreven boek: schrift- en boekgeschiedenis

Deze cursus vormt een inleiding in de geschiedenis, productie en vormgeving van het handgeschreven boek, vooral gedurende de middeleeuwen (500–1500). De eerste verhaallijn betreft een kort overzicht van de ontwikkeling (sinds 1500 voor Christus) die geleid heeft tot het Latijnse alfabet. In aansluiting daarop wordt de verdere ontwikkeling van het westerse boekschrift gevolgd, een en ander steeds gerelateerd aan de cultuurgeschiedenis van het Westen. De tweede verhaallijn gaat over het productieproces van een laatmiddeleeuws handschrift, waarbij aandacht besteed wordt aan schriftdragers, schrijfinstrumenten, lay-out, decoratie, illustratie en het inbinden van tekstdragers in West-Europa. Tevens wordt men vertrouwd gemaakt met de terminologie binnen het vakgebied, waardoor het voor geïnteresseerden mogelijk wordt de vakliteratuur over het middeleeuwse handgeschreven boek te lezen. Natuurlijk wordt uitgelegd waarom gesproken wordt van de 'archeologie' van het boek. Tijdens de colleges worden ter verduidelijking unieke stukken uit de Bijzondere Collecties getoond.

<i>docent</i>	Jos Biemans
<i>data</i>	maandag 21 t/m vrijdag 25 augustus
<i>tijd</i>	10.00–13.00 uur
<i>locatie</i>	Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

European Bookbinding, 1450–1820

The history of bookbinding is not simply the history of a decorative art, but that of a craft answering a commercial need. This course will follow European bookbinding from the end of the Middle Ages to the beginning of the Industrial Revolution, using the bindings themselves to illustrate the aims and intentions of the binding trade. A large part of the course will be devoted to the identification of both broad and detailed distinctions within the larger groups of plain commercial bindings and the possibilities of identifying the work of different countries, cities, even workshops without reference to finishing tools. The identification and significance of the different materials used in bookbinding will be examined, as well as the classification of bookbindings by structural type, and how these types developed through the three centuries covered by the course. The development of binding decoration will be touched on, but will not form a major part of the discussion.

During the course, actual examples of bindings are shown and discussed in separate sessions. The students are expected to have a good knowledge of bookbinding terms and a basic knowledge of the history of book production. The purpose of the course is to encourage an awareness of the possibilities latent in the detailed study of bookbindings and is thus aimed at all those handling books bound in this period, but it has particular relevance for all those involved in the repair and conservation of such materials.

<i>docent</i>	Nicholas Pickwoad
<i>data</i>	maandag 21 t/m vrijdag 25 augustus
<i>tijd</i>	9.30–12.30 uur, 13.30–16.30 uur
<i>locatie</i>	Werkgroepenruimte, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

De wonderbaarlijke schoonheid van het gedrukte boek

In de zestiende eeuw werd het boek volwassen en kreeg het de vorm die het nu nog steeds heeft. Het hoe en waarom wordt in een korte maar intensieve cursus uitgelegd. Gedurende vijf ochtenden maken we een rondreis door de wereld van het boek in de zestiende eeuw. We kijken naar boeken uit Venetië, Rome, Keulen, Basel, Lyon, Parijs en Antwerpen. We bestuderen vervolgens boeken uit de Gouden Eeuw. Het Hollandse boek bouwde voort op een traditie maar gaf daar een eigen draai aan. Alle aspecten van het boek komen voorbij: de productie, de vormgeving, lettertypen, gebruikssporen en de boekband. De deelnemers leren hoe al die aspecten hun plek krijgen in een wetenschappelijke beschrijving van een boek. Er worden (facultatieve) opdrachten gegeven waarbij deelnemers zelfstandig onderzoek kunnen verrichten bij de Amsterdamse Bijzondere Collecties.

Op de laatste dag van deze cursus wordt 's middags een drukpersdemonstratie gehouden die ook toegankelijk is voor andere belangstellenden. Men dient zich hiervoor apart aan te melden.

<i>docent</i>	Paul Dijkstra
<i>data</i>	maandag 28 augustus t/m vrijdag 1 september
<i>tijd</i>	10.00–13.00 uur
<i>locatie</i>	Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Het herkennen van druktechnieken

Deze cursus is bedoeld voor mensen die met historisch beeldmateriaal omgaan – of dat nu boekillustraties of losse prenten, prentbriefkaarten of reproducties zijn – en daarbij willen vaststellen in welke techniek die prent of afbeelding gemaakt is. De cursus bestaat uit zes werkcolleges, waarin vragen worden behandeld als: is dit nu een ets of een gravure, is het gedrukt of getekend, in kleuren gedrukt of ingekleurd, is dit een krijtlitho, stipplgravure, lichtdruk of heliogravure. Speciale aandacht krijgen de talrijke negentiende-eeuwse fotomechanische procédés. Aan de hand van een groot aantal specimina van de behandelde

technieken wordt ingegaan op de wijze van vervaardiging en de daaruit voortvloeiende kenmerken. Veel aandacht wordt ook besteed aan een uniforme terminologie.

Met het oog op een optimale begeleiding wordt er gewerkt met een groep van maximaal zeven personen. Voorafgaand aan de cursus krijgen alle deelnemers een uitgebreide syllabus toegestuurd. Elke deelnemer dient in het bezit te zijn van een goede, 8x vergrotende loep (een zogenoemde 'dradenteller'), verkrijgbaar bij elke goede postzegelhandel of opticien. Het bezit van een 30x vergrotende zakmicroscop wordt aanbevolen.

docent Johan de Zoete
data maandag 28 t/m woensdag 30 augustus
tijd 10.00–13.00 uur, 14.00–17.00 uur
locatie Werkgroepenruimte, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Workshops

De workshops zijn bedoeld om bijzondere onderwerpen uit de boekgeschiedenis nader te introduceren bij een geïnteresseerd en al enigszins ingevoerd publiek. Of voor boekhistorici die eens een keer buiten hun eigen belangstellingsgebied willen rondsnuffelen. De workshops zijn praktisch van opzet.

De waarde van boek en prent

De workshop probeert inzicht te geven in de aspecten die de waarde bepalen van zeldzame of anderszins bijzondere boeken en prenten. Welke zijn die aspecten (niet alleen positieve maar ook negatieve!) en hoe kom je ten slotte tot een waardering. Een en ander wordt uitgelegd aan de hand van een aantal zestiende- tot en met twintigste-eeuwse boeken, die de cursisten zelfstandig beoordelen, waarna een plenaire bespreking de workshop afrondt. De workshop is bedoeld voor enigszins gevorderden, maar beginners zullen wellicht het meest kunnen leren.

docent Bubb Kuyper
datum maandag 21 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Muziekdruk in zeventiende-eeuws Amsterdam

Aan de hand van Amsterdamse muziekdrukken uit de zeventiende eeuw worden de specifieke problemen tezamen met de gevonden oplossingen van de losse notentypen (movable type) in beeld gebracht. Kopergravure begon als toevoeging van een muziekregel aan een illustratie (het fenomeen beeldmotet), maar het bleek een ideale oplossing voor een deel van deze problematiek. In de loop van de zeventiende eeuw nam kopergravure dan ook hand over hand toe voor de vermenigvuldiging van muziek, om in de achttiende eeuw uit te groeien tot de dominante techniek.

docent Simon Groot
datum dinsdag 22 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Souvenirs de l'amitié

Manuscripten zijn er in alle soorten en maten. Ook binnen één genre is de variëteit vaak groot. Een wel heel fascinerende ontwikkeling maakte het album amicorum door – het 'vriendenboek', waarin men, de naam zegt het al, handgeschreven blijken van vriendschap bijeenbracht. In de zestiende eeuw, toen dit genre ontstond, waren het studenten – doorgaans van adel – die in prachtige alba amicorum al dan niet geïllustreerde inscripties van vrienden en vriendinnen verzamelden. In de twintigste eeuw deden jonge meisjes nog steeds hetzelfde in hun poësiealbums. Daartussen 'wandelde' het genre door de rangen en standen van de samenleving en veranderden albums van vorm en inhoud. Goed vertegenwoordigd in de Bijzondere Collecties zijn laaachtttiende- en negentiende-eeuwse albums van heren en vooral dames uit de bourgeoisie. De inhoud – vaak losbladig, in schattige doosjes met het opschrift *Souvenir de l'amitié* – is huiselijk van karakter en bestaat deels uit borduur-, knip- en vlechtwerkjes. Ten onrechte blijft juist dit soort burgerlijke albumpjes onderbelicht. Deze workshop wil daar een beetje verandering in brengen. Na een inleiding op het genre met voorbeelden uit vijf eeuwen gaan de deelnemers elk een album analyseren.

docent Klaas van der Hoek
datum woensdag 23 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Hanenpoten en sierkrullen

Wie ooit heeft geprobeerd wijs te worden uit een doktersrecept, weet dat de lettervormen van ons Latijnse schrift kunnen worden verhaspeld tot onleesbaar gekrabbel. Handgeschreven brieven, het voornaamste middel van communicatie op afstand vóóordat telefoon en e-mail hun intrede deden, vormen daarop geen uitzondering. Toch is met enige oefening vaak wel regelmaat te ontwaren in de krabbels voor onze ogen. In deze workshop lezen we brieven, uitgewisseld door zeventiende-eeuwse geleerden. In een inleiding zullen enkele basisprincipes aan bod komen van het ontcijferen van premodern schrift (de paleografie): de Romeinse en de Gotische schriftsoorten, ligaturen, afkortingen, spelling. Vervolgens bijten we ons vast in de handschriften zelf. Dit betekent woord voor woord ontcijferen wat er staat. Maar na enige regels moeizaam te hebben getranscribeerd, worden we beloond met een stem uit het verleden die rechtstreeks tot ons spreekt. Een oefening in slowreading.

docent Jetze Touber
datum donderdag 24 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Toerisme in Amsterdam

Zelfs voor wie de hoofdstad zelden of nooit bezoekt is duidelijk dat de aantallen toeristen in Amsterdam enorm zijn gestegen. Maar het is goed te beseffen dat Amsterdam ook in vroeger dagen een grote aantrekkingskracht had op reizigers. Aan de hand van materiaal uit de negentiende en twintigste eeuw, met name reisgidsen, wordt duidelijk gemaakt wat er in dit opzicht zoal is veranderd – en ook wat hetzelfde is gebleven. Aansluitend maken we een korte wandeling door het centrum van de stad, met als oriëntatie een kaart uit circa 1730. Aldus wordt op aanschouwelijke wijze duidelijk dat het Amsterdam van de achttiende eeuw gewoon nog bestaat – voor wie het ziet.

docent Reinder Storm
datum vrijdag 25 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

'Hooggeëerd publiek, vanavond presenteren wij...' Programmaboekjes onder de loep

De Bijzondere Collecties hebben een rijke collectie programmaboekjes; van de allereerste almanakken voor spectatoren van de Amsterdamse Schouwburg tot de glossy vuistdikke fotoboeken van Joop van den Ende. Prachtig drukwerk, met een schat aan informatie over de voorstelling, de toneelspelers, de tekst en het culturele leven in de stad. De boekjes zijn met veel zorg door theatermakers gemaakt om de voorstellingservaring te verdiepen of te verlengen. Maar wat wilden zij met hun publiek delen en waarom? In welk daglicht wilden zij hun voorstelling plaatsen? Hoe moeten we informatie die we over voorstellingen krijgen uit de boekjes wege? Is het programmaboekje wel zo'n objectieve bron of eerder een soort egodocument van de voorstelling? Na een inleiding over deze vragen houden we sparringsessies over de aanwijzingen die we in de boekjes kunnen vinden over het publiek. En ten slotte gaan we aan de slag met uw eigen meegenomen programmaboekjes: hoe gebruikt u deze boekjes, en klopt hun inhoud met wat u heeft meegemaakt in het theater? Deze workshop wil een nieuw licht laten schijnen op het programmaboekje als historische bron en is voor iedereen met een hart voor prachtig drukwerk en theater.

<i>docent</i>	Floortje Bakkeren
<i>datum</i>	maandag 28 augustus
<i>tijd</i>	13.30–16.30 uur
<i>locatie</i>	Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Kaarten in bijbels uit de Lage Landen

Vanaf de vroege zestiende eeuw vinden we in gedrukte Nederlandse bijbels uit de Lage Landen kaarten. Alhoewel niet in alle bijbels kaarten voorkomen, waren bijbelkaarten uitermate populair. Soms was een bijbeleditie standaard voorzien van een of meer kaarten, soms was het aan de koper zelf om te besluiten of hij bijbelkaarten wilde laten inbinden in zijn exemplaar. Er waren duidelijke verschillen tussen kaarten. Zo konden het thema, de druktechnische kwaliteit, de artistieke uitvoering, de originaliteit, de afwerking en de functionaliteit onderling sterk verschillen. Vaak bestonden er afhankelijkheden met andere kaarten en/of kaartseries uit binnen- of buitenland. In deze workshop werken de deelnemers met uniek en bijzonder kaartmateriaal uit de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw. Na een inleidende presentatie maken de deelnemers aan de hand van verschillende opdrachten vooral zelf studie van belangrijke aspecten van de bijbelcartografie in de Lage Landen.

<i>docent</i>	August den Hollander
<i>datum</i>	dinsdag 29 augustus
<i>tijd</i>	13.30–16.30 uur
<i>locatie</i>	Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Maria Sibylla Merian: leven, werk en navolging

Maria Sibylla Merian is een van de meest intrigerende mensen uit de vroegmoderne tijd. Haar wetenschappelijke interesse in de entomologie bracht haar in Suriname, waar ze de metamorfose van insecten in hun natuurlijke leefomgeving bestudeerde. Terug in Amsterdam werkte ze met haar dochters aan haar magnum opus: *Metamorphosis insectorum Surinamensium* (1705) waarin ze haar nauwkeurige observaties met prachtige afbeeldingen illustreerde. Zij vormde een belangrijk knooppunt in een netwerk van natuuronderzoekers, kunstenaars, verzamelaars en uitgevers. Haar manier van werken (het beschrijven en afbeelden van het dier in zijn leefomgeving) kreeg veel navolging. Tegenwoordig wordt Merian niet alleen beschouwd als een begenadigd kunstenaar, maar ook als een empirisch wetenschapper. Haar leven en werk intrigeren botanici, entomologen en historici die zich bezighouden met de geschiedenis van wetenschap, kunst, religie, economie, gender en de koloniën. Deze workshop belicht de betekenis van Merian voor kunst en wetenschap in de vroegmoderne tijd. Daarnaast

krijgen haar Amsterdamse netwerk en enkele van haar navolgers aandacht. Dit alles geïllustreerd met prachtige boeken uit de collectie van de Artis Bibliotheek.

docent Hans Mulder
datum dinsdag 29 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Artis Bibliotheek, leeszaal, Plantage Middenlaan 45

Kunstzinnig, herkenbaar of betrouwbaar? Stadskaarten en -beschrijvingen in de oudste stedenatlassen

In de zestiende eeuw kwamen in onze streken de eerste stedenatlassen en stadsbeschrijvingen van de pers. In 1567 publiceerde de naar Antwerpen uitgeweken Italiaan Lodovico Guicciardini zijn *Descrittione di tutti i Paesi Bassi* en vijf jaar later verscheen bij Georg Braun en Frans Hogenberg in Keulen de eerste echte stedenatlas, *Civitates orbis terrarum*. Beide boeken werden talloze malen heruitgegeven en vertaald, en inspireerden vele andere uitgevers en kaartenmakers om een gelijkaardig product op de markt te brengen. Typerend voor deze oudste stedenatlassen is de combinatie van woord en beeld: de beschrijvingen in de *Descrittione* worden van kaarten en zichten vergezeld, terwijl de kaarten van de *Civitates* op de verso-zijde een stadsbeschrijving meekregen. In deze workshop gaan we nader in op de relatie tussen die stadskaarten, stadszichten en stadsbeschrijvingen. Tonen ze ons hetzelfde beeld? Of zijn het verschillende media die andere aspecten van de steden belichten? En wat was belangrijker: de esthetische ervaring van woord en beeld, de herkenbaarheid van de plekken of de betrouwbaarheid van de informatie?

docent Bram Vannieuwenhuyze
datum woensdag 30 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Historische zoete wijnen

Anno 2017 zijn droge wijnen de norm. Wie van zoete wijntjes houdt, wordt vaak meewarig aangekeken. Volkomen onterecht! Zoetekauwen staan in een lange traditie en mogen zich in goed gezelschap weten. Zoete wijnen vormden namelijk eeuwenlang de top van de wijnpiramide. De voorliefde voor droge wijnen deed pas in de achttiende eeuw zijn intrede. Helaas worden de grote zoete wijnen van weleer tegenwoordig met uitsterven bedreigd: madeira, malaga, port, sommige types sherry, diverse zoete Franse wijnen. Wat is hier aan de hand? Waarom waren die zoete wijnen vroeger zo populair? En hoe maakte en maak je eigenlijk zoete wijn? Wat is het verschil met droge wijn? Na een inleiding over wijnmaken in heden en verleden en een rondreis door een aantal eeuwen wijngeschiedenis gaan we aan de hand van diverse teksten op zoek naar zoete wijnen en hun waardering en naar uitspraken over smaak en smaakverandering. En we gaan proeven. Zoet, uiteraard.

docent Mariëlla Beukers
datum woensdag 30 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Nina van Leerzaal, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Modernisme in de grafische vormgeving

In deze workshop staat de tentoonstelling *Modernism: in print* centraal, die een overzicht biedt van het modernisme in de Nederlandse grafische vormgeving van 1917 tot 2017. Frederike Huygen, auteur van het gelijknamige boek, geeft een inleiding over het begrip modernisme en de uiteenlopende betekenissen ervan. Het is niet alleen een stijl, maar

ook een ethiek, een mentaliteit en een ideologie. Daarna geeft de samensteller van de tentoonstelling Mathieu Lommen een rondleiding, samen met René Put en Brigitte Gootink, die de expositie hebben ingericht. Welke keuzes maakten zij en hoe valt het modernisme te visualiseren? Na afloop is er gelegenheid tot vragen stellen en discussie.

docenten Frederike Huygen, Mathieu Lommen, studio PutGootink
datum donderdag 31 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Handgeschreven kookboeken uit de achttiende eeuw

In de achttiende eeuw stelden talrijke dames (en ook enkele heren) hun favoriete keukenrecepten en die van familie en vrienden op schrift. De overgeleverde handschriften zijn afkomstig uit de gegoede burgerij. Daarnaast verschenen in vele provincies gedrukte kookboeken, samengesteld door voorname dames voor hun keukenmeiden. Wat zijn de kenmerken van die kookschriften en voor wie waren ze bestemd? En wat valt ons op als we de kookschriften vergelijken met gedrukte kookboeken? In de workshop gaan de cursisten daarmee aan de slag. Er zal ook een kleine tentoonstelling zijn met kookboeken en kookschriften uit die periode.

docent Marleen Willebrands
datum donderdag 31 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Nina van Leerzaal, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

De drukpers – machine voor de geest

In deze workshop worden aan de hand van een houten drukpers technische aspecten van de boekdrukkunst uiteengezet en in de praktijk gedemonstreerd. De in een ruimte in de Universiteit van Amsterdam opgestelde pers vertegenwoordigt een reconstructie van een machine zoals die in de Gouden Eeuw voor het drukken van boeken gebruikt is. Ook de studenten gaan zelf de pers bedienen. Het belang van deze kennis voor het begrip van het boek en van de daarin gedrukte tekst wordt met voorbeelden aangetoond.

Deze workshop complementeert de cursus over het gedrukte boek, maar is gratis toegankelijk voor alle belangstellenden, mits van tevoren aangemeld.

docent Frans Janssen
datum vrijdag 1 september
tijd 14.00–15.30 uur
locatie Drukpersruimte, Turfdraagsterpad 15–17

Edit-a-thon: Wikipedia en het boek

Wikipedia heeft zich ontwikkeld tot hét startpunt voor iedereen die informatie over een onderwerp zoekt. Wat betekent dit voor kennis over het boek? In deze tweedaagse workshop komen diverse aspecten aan bod. Welke mogelijkheden zijn er? Hoe kun je een artikel corrigeren, aanmaken of illustreren? Wanneer gebruik je Wikipedia, Wikimedia Commons, Wikisource of Wikidata? Welke interessante toepassingen zijn er?

Het thema van deze workshop is *Europese drukkers 1500–1900*. De cursisten bereiden van tevoren – in overleg – minimaal één artikel over een Nederlandse of Vlaamse boekdrukker voor

en plaatsen die tijdens de workshop in Wikipedia. Aan het einde van de tweede dag wordt er een wandeling gemaakt langs enkele boekhistorische sites rond de Dam.

Deze workshop is niet alleen interessant voor boekenliefhebbers, maar voor iedereen die zich wil verdiepen in de mogelijkheden van Wikipedia, op elk mogelijk terrein. De workshop wordt gegeven door ervaren docenten, afkomstig uit de Wikipediagemeenschap en de Universiteit van Amsterdam.

Deelnemers wordt gevraagd een opgeladen laptop mee te nemen.

<i>docenten</i>	Marike van Roon Jos van Waterschoot
<i>data</i>	dinsdag 22 en woensdag 23 augustus
<i>tijd</i>	9.30–12.30 uur, 13.30–16.30 uur
<i>locatie</i>	Nina van Leerzaal, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Frederik Mullerlezing door Jos Biemans

De summerschool wordt afgesloten op vrijdag 1 september met de negende Frederik Mullerlezing. Spreker is prof. dr. Jos Biemans, bijzonder hoogleraar in de Wetenschap van het Handschrift. Zijn lezing is getiteld 'Boek- en bibliotheekarcheologie in de praktijk. Nieuw onderzoek naar de vroegste stadsbibliotheek van Amsterdam (ca. 1400–1632)'. Na de lezing is er een borrel in het Museumcafé aan de Oude Turfmarkt 129.

<i>datum</i>	vrijdag 1 september
<i>tijd</i>	17.00–18.00 uur
<i>locatie</i>	Singelkerk (Doopsgezinde Gemeente), Singel 452
<i>toegang</i>	gratis

Personalia

Drs. **Floortje Bakkeren** (1972) studeerde Theaterwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam, met als specialisatie Theatergeschiedenis, en werkte bij het Theater Instituut Nederland. Zij is docente dramaturgie en geschiedenis bij verschillende theatervakopleidingen, geeft inleidingen en toneelkijkcursussen. Zij heeft een column in het vakblad *Theatermaker* en werkt momenteel aan een onderzoek naar theaterkaartjes, het kleinste historische spoor dat voorstellingen achterlaten.

Drs. **Mariëlla Beukers** (1963) studeerde in 1986 af als mediëviste aan de Universiteit Utrecht, na een kandidaats in de Geschiedenis. In 2010 behaalde zij het diploma 'Register Vinoloog van de Wijnacademie'. Naast haar werk als wijnschrijver, redacteur en communicatieprofessional doet zij onderzoek naar wijngeschiedenis. Zij publiceerde over de wijnhandel in middeleeuws Utrecht en over de geschiedenis van een aantal moderne Nederlandse wijnbedrijven. In 2015 verscheen van haar en Irene de Vette een boek getiteld *Wijn van eigen bodem*. Zij werkt aan een publicatie over de geschiedenis van wijnbouw, wijnhandel en wijnconsumptie in Nederland.

Prof. dr. **Jos Biemans** (1951) is sinds 1986 docent Boekwetenschap en Handschriftenkunde aan de Universiteit van Amsterdam en werd in 2004 benoemd tot bijzonder hoogleraar in de Wetenschap van het Handschrift. Daarnaast werkt hij aan een geschiedenis van de Amsterdamse universiteitsbibliotheek.

Dr. **Paul Dijstelberge** (1956) was na zijn studie Nederlandse taal- en letterkunde veertien jaar werkzaam als restaurantkok. Naderhand werkte hij bij de Bijzondere Collecties van de UvA als bibliograaf en tegenwoordig is hij er conservator. Hij promoveerde in 2007 op een onderzoek naar sierhoofdletters in oude Nederlandse boeken. Hij is docent boekgeschiedenis en publiceert over literair-historische en boekwetenschappelijke onderwerpen.

Dr. **Simon Groot** (1958) studeerde compositie, muziektheorie en koordirectie aan het Conservatorium van Rotterdam en muziekwetenschap aan de Universiteit Utrecht. Als koordirigent en als musicoloog heeft hij zich toegelegd op Nederlandse muziek in de late zestiende en vroege zeventiende eeuw. In juni 2017 promoveerde hij op de Amersfoortse musicus Joannes Tollius. Naast een drukke muzikale praktijk is hij werkzaam als conservator muziekhistorische collecties bij de Bijzondere Collecties.

Drs. **Klaas van der Hoek** (1960) is conservator handschriften en moderne letterkunde bij de Bijzondere Collecties van de UvA. Hij studeerde Nederlands en mediaevistiek in Groningen en was eerder projectmedewerker bij de Koninklijke Bibliotheek en conservator bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht. Hij heeft speciale interesse in brieven en alba amicorum en werkt momenteel aan een beredeneerde catalogus van de alba bij de Bijzondere Collecties.

Prof. dr. **August den Hollander** (1963) is hoogleraar Religieus Erfgoed in de Lage Landen, met bijzondere aandacht voor het Waalse erfgoed. Hij is als adviseur betrokken bij verschillende erfgoedbeherende instellingen in Nederland. Zijn specialisatie is de geschiedenis van het religieuze boek, met name van de bijbel in de Lage Landen. Over dit onderwerp verschenen veel publicaties van zijn hand. Op dit moment werkt hij onder meer met enkele vrijwilligers aan een bibliografische studie over kaarten in bijbels.

Dr. **Frederike Huygen** (1956) studeerde kunstgeschiedenis en was in 1982–1996 conservator industriële vormgeving bij Museum Boijmans Van Beuningen. Ze werkt als freelance auteur en onderzoeker en is voorzitter van de Stichting Designgeschiedenis Nederland. In 2013 promoveerde zij op een proefschrift over Jurriaan Schrofer en in 2015 verscheen de monografie *Wim Crouwel Modernist*. Momenteel is ze Fellow van het Wim Crouwel Instituut, dat verbonden is aan de Bijzondere Collecties van de UvA. Voor de Bijzondere Collecties schreef ze de publicatie *Modernism: in print*.

Prof. dr. **Frans A. Janssen** (1939) is emeritus hoogleraar Boek- en Bibliotheekgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Hij houdt zich bezig met de geschiedenis van de typografische technieken, van de typografische vormgeving en van het boekenverzamelen, onderwerpen waarover hij enkele boeken en een groot aantal artikelen publiceerde, onder meer *Zetten en drukken inde achttiende eeuw* (1982), *Technique and design in the history of printing* (2004) en *Goud en koper in de boekenwereld* (2008). Een door hem geleide werkgroep bouwde een reconstructie van een houten drukpers uit de zeventiende eeuw, die in 1980 gereedkwam en nu in de Universiteit van Amsterdam staat opgesteld.

Drs. **Bubb Kuyper** (1946) studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en was daarna een aantal jaren leraar in het middelbaar onderwijs. In 1979 vestigde hij zich te Haarlem als antiquaar en in 1986 richtte hij in dezelfde stad een nationaal en internationaal opererend veilinghuis in boeken, manuscripten en grafiek op. Hij was lange tijd secretaris, later voorzitter van de Nederlandsche Vereeniging van Antiquaren. Hoewel met pensioen is hij nog actief als taxateur.

Drs. **Mathieu Lommen** (1958) is conservator grafische vormgeving bij de Bijzondere Collecties van de UvA. Hij publiceert en stelt ook tentoonstellingen samen over grafische vormgeving, met name letter- en boekontwerp. Hij is de samensteller van de tentoonstelling *Modernism: in print*, die tot 1 oktober 2017 te zien is bij de Bijzondere Collecties.

Drs. **Hans Mulder** (1961) is conservator van de Artis Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam en geeft samen met Bert van de Roemer (UvA) de cursus 'De ontdekking van de natuur'. Hij studeerde geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, waar hij tot 2011 werkte als conservator gedrukte werken en docent geschiedenis van het gedrukte boek. Mulder was onder andere voorzitter van de Nederlandse Boekhistorische Vereniging. Hij publiceerde over uiteenlopende boekhistorische onderwerpen.

Prof. Dr. **Nicholas Pickwoad** has a doctorate from Oxford University in English Literature. He trained in bookbinding and book conservation with Roger Powell, and ran his own workshop

from 1977 to 1989. He has been Adviser on book conservation to the National Trust of Great Britain since 1978, and was editor of the *Paper Conservator*. He taught book conservation at Columbia University Library School in New York and was Chief Conservator in the Harvard University Library. He is now project leader of the St Catherine's Monastery Library Project and director of the Ligatus Research Centre. He gave the 2008 Panizzi Lectures at the British Library, was awarded the 2009 Plowden Medal for Conservation and is a Fellow of the IIC and of the Society of Antiquaries and a Council Member of the Bibliographical Society of Great Britain.

Dr. **Marika van Roon** (1963) is hoofdconservator van de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Zij heeft aan de UvA diverse functies gehad, alle op het gebied van universitair erfgoed en universiteitsgeschiedenis. In 2010 promoveerde zij aan de Universiteit Leiden op onderzoek naar paramenten en borduurateliers in Nederland tussen 1830 en 1965. De bijbehorende uitgave won in 2012 de Mr. J.W. Frederiksprijs voor de beste publicatie op het gebied van de kunstnijverheid. Vanaf 2012 is zij actief op Wikipedia, vooral op het gebied van textielgeschiedenis. Sinds 2015 is zij algemeen bestuurslid van Wikimedia Nederland.

Drs. **Reinder Storm** (1962) begon zijn loopbaan in 1978 in een antiquariaat in Tilburg. Hij studeerde in Amsterdam en Leiden en was meer dan twintig jaar als collectiespecialist werkzaam bij de nationale bibliotheek van Nederland. Hij is verbonden aan de Bijzondere Collecties van de UvA als conservator cartografie, geografie en reizen. De blogs waartoe zijn werkzaamheden hem inspireren zijn te vinden op www.blogs-uva-erfgoed.nl/author/reinderstorm/.

Dr. **Jetze Touber** (1977) is historicus, promoveerde in 2009 aan de Rijksuniversiteit Groningen en is werkzaam als docent bij de afdeling Geschiedenis van de Universiteit van Amsterdam. Hij is gespecialiseerd in vroegmoderne intellectuele geschiedenis en religiegeschiedenis, met name van Italië en de Nederlandse Republiek. In 2014 verscheen de handelseditie van zijn proefschrift over de hagiografische werken van Antonio Gallonio (1556-1605). Momenteel werkt hij aan een monografie over Spinoza en bijbelstudie in de zeventiende eeuw. Verder bestudeert hij internationale discussies over theologische, antiquarische, natuurhistorische en medische onderwerpen tussen 1550 en 1750.

Prof. dr. **Bram Vannieuwenhuyze** (1980) studeerde geschiedenis aan de Universiteit Gent en verdedigde er in 2008 het proefschrift *Brussel, de ontwikkeling van een middeleeuwse stedelijke ruimte*. Nadien was hij werkzaam als wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit Gent en KU Leuven. Sinds 2015 is hij bijzonder hoogleraar Historische Cartografie aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast werkt hij als zelfstandig onderzoeker en gids voor Caldenberga en doceert hij aan het Centrum voor Volwassenenonderwijs COOVI in Anderlecht.

Drs. **Jos van Waterschoot** (1965) is conservator boekhistorische collecties en stripcollecties bij de Bijzondere Collecties. Hij studeerde Nederlands en boekgeschiedenis, was twintig jaar lang conservator van het Multatuli Museum te Amsterdam en vijf jaar lang conservator populaire cultuur bij de Bijzondere Collecties. Hij publiceerde over Multatuli, boekgeschiedenis en stripgeschiedenis. Hij is hoofdredacteur van het stripinformatiemagazine *StripNieuws* en striprecensent voor dat blad, en voor stripblad *Eppo*.

Drs. **Marleen Willebrands** (1953) is diëtiste en neerlandica, gespecialiseerd in culinaire geschiedenis, en is jurylid voor de Joop Witteveenprijs. Zij heeft verschillende tekstedities van historische kookboeken en handschriften op haar naam staan, evenals artikelen over diverse culinair-historische onderwerpen. Transcripties van primaire bronnen publiceert zij op haar website www.kookhistorie.nl.

Johan de Zoete (1950) heeft jarenlange ervaring als grafisch kunstenaar en reconstrueerde negentiende-eeuwse technieken als de heliogravure en de Woodburytypie. Hij geldt als specialist op het gebied van de reproductietechniek en publiceerde uitgebreid op dit terrein. Van 1996 tot zijn pensionering in 2016 was hij conservator van Museum Enschedé in Haarlem. Momenteel werkt hij aan een overzichtswerk over de ontwikkelingen op grafisch-industrieel terrein in de negentiende eeuw.